

ენათმეცნიერება Linguistic

ენა და კულტურა: ენა, როგორც კულტურული ღირებულებების ანარეკლი

რუსუდან გოგოხია

ევროპის უნივერსიტეტი
თბილისი, საქართველო

rusudangogokhia@yahoo.com

ORCID: 0000-0003-1137-6823

<https://doi.org/10.52340/lac.2025.35.04>

SJIF 2026: 8.679

ენა ადამიანთა ურთიერთობის მთავარი ბირთვია. ის აბსტრაქტული იდეების გამოხატვის საშუალებას იძლევა იდეების წერისა და გამოთქმის უნართან ერთად. მისი საშუალებით გადაეცემა კულტურა ერთი თაობიდან მეორეს. კულტურული ღირებულებებისა და ქცევის შეცნობა სწორედ ენის დამსახურებაა. ამასთანავე, საკუთარი სახელი პიროვნული იდენტობის განუყოფელი ნაწილია, ხოლო მშობლიური ენა ეროვნული იდენტობის ქვაკუთხედი. ენა კულტურათაშორისი ურთიერთობების შესწავლის ძალიან მნიშვნელოვანი ასპექტია. პრაქტიკულად ყველა კულტურათაშორის ურთიერთობებში, სულ მცირე ერთი ადამიანი მაინც საუბრობს მეორე ენაზე. თანამედროვე საზოგადოებაში, გლობალიზაციისა და იმიგრაციის პერიოდში, ენის როლი იზრდება, რაც უპრეცედენტო მასშტაბებით აკავშირებს სხვადასხვა კულტურის ადამიანებს ერთმანეთთან. ეს ადამიანები კი ხშირად სხვადასხვა ენაზე საუბრობენ, რის შედეგადაც ხდება რიგი ცვლილებებისა. სულ უფრო იზრდება იმ ადამიანების რაოდენობა, რომლებიც სხვადასხვა კულტურას მიეკუთვნებიან, სხვადასხვა ენაზე საუბრობენ. სწორედ ამ მიზეზით არის მნიშვნელოვანი იმის გაგება, თუ როგორ ავსებენ კულტურა და ენა ერთმანეთს. ყოველ-დღიურად სხვადასხვა ენის გამოყენება თითქმის ყველასთვის ჩვეულებრივი მოვლენაა. მეგობრებთან საუბარი, კითხვებზე პასუხის გაცემა გაკვეთილზე, მობილურის გამოყენება სასაუბროდ, თანამშრომლებთან საუბარი, მუსიკის მოსმენა, სატელევიზიო შოუების ყურება, ინტერნეტის გამოყენება, ლექციაზე ჩანაწერების გაკეთება და სხვა ბევრი საზოგადოებრივი აქტივობა ჩვენი ყოველდღიურობის მნიშვნელოვანი ნაწილია. ნებისმიერი ამ აქტივობის შესრულება მოითხოვს ენის გამოყენებას. მის გარეშე ვერ ვისაუბრობდით, ვერ წავიკითხავთ, ვერ დაწერთ, ვერ მოვლემენტ სხვებს და ვერც კი ვიფიქრებთ. ვერ შევძლებთ კომუნიკაციას. ენას კიდევ უფრო მეტი ფუნქცია აქვს, ვიდრე უბრალოდ იდეების და ფიქრების გამოხატვა და სხვა ადამიანებთან გაზიარება. ენა საშუალებას გვაძლევს ვერბალურად გამოვთქვათ ჩვენი ემოციები და შევამციროთ სტრესი. მისი დახმარებით გამოვხატავთ ტკივილს, აღფრთოვანებას,

იმედგაცრუებას, გაოცებას. ამ და მსგავსი ემოციების გამოძახატველ გამოთქმებს ხშირად უნებლიეთ ვიყენებთ, მაშინაც კი, როდესაც ახლოს არავინაა.

საკვანძო სიტყვები: კულტურული ღირებულებები, კულტურათაშორისი ურთიერთობები

ენა და იდენტობა. ენა დიდ როლს თამაშობს იდენტობის ფორმირებასა და გამოხატვაში. ეთნიკური იდენტობა ნაწილობრივ ენიდან არის მიღებული. დიალექტი და აქცენტი, ასევე, იდენტობის ნაწილია.

ენა ჯგუფებად ყოფს ადამიანებს ისეთი ნიშნებით, როგორცაა ასაკი, სქესი და შემოსავლების დონის მიხედვითაც კი. ადამიანის მიერ გამოყენებული ტერმინოლოგია მის ასაკზეც კი მიანიშნებს, მაგალითად, ბენზინგასამართ სადგურს, მოზრდილები მოიხსენიებენ, როგორც „service station“, ხოლო უფრო ახალგაზრდები „gas station“. გარდა ამისა, ენის საშუალებით ვყოფთ ადამიანებს სოციალური და ეკონომიკური ნიშნებით. კვლევები აჩვენებს, რომ მეტყველების კულტურა აშშ-ში, კანადაში, ინგლისში, არგენტინაში სხვადასხვანაირია და დამოკიდებულია ეკონომიკურ სტატუსზე.

ენა და ერთიანობა. ენას შეუძლია ჯგუფების ფორმირება და ინდივიდების საერთო ძალისხმევით გაერთიანება, როგორც მცირე, ასევე დიდი მასშტაბებით. სიტყვათა მარაგი ჯგუფის წევრებს საშუალებას აძლევს ჩაიწერონ და შეინახონ გასული მოვლენები, მიუხედავად იმისა, რომ ამას ხშირად სხვადასხვა ინტერპრეტაციით აკეთებენ. ამ ჩანაწერებით იქმნება საზოგადოების ისტორია, რომელიც მომავალ თაობაზე გადაცემით ხდება გამაერთიანებელი ძალა. წინაპრების საგმირო საქმეებს დიდი მნიშვნელობა აქვს ბავშვებისთვის საზოგადოების ფასეულობების გაცნობაში. ესე იგი, ენა გვეხმარება ტრადიციების შენარჩუნებაში, რაც შემდეგ ერთ გუნდად გვკრავს. ასევე უნდა ითქვას, რომ, ენა როგორც გაერთიანების, ასევე უთანხმოებების მიზეზიც გახდა, მაშინ, როდესაც ადამიანებმა დაიწყეს მშობლიური ენით იდენტობის წარმოჩენა, ისინი ხდებოდნენ მუქარის მსხვერპლნი სხვა ენაზე მოსაუბრეებისგან. საზოგადოებრივი ურთიერთობები უფრო მეტად არის დამოკიდებული ენაზე, ვიდრე უბრალოდ საკომუნიკაციო შეტყობინებები. მაგალითად, ენის საშუალებით გამოვხატავთ პატივისცემას, ფორმალ-ბას, დისტანციას და ამ და სხვა მდგომარეობით საშუალება გვძლევს დავიწყოთ ან დავასრულოთ ურთიერთობები [Matter, 2016:3].

ენა და კულტურა. ენა არის სიმბოლოების და ნიშნების ერთობლიობა, რომლის მნიშვნელობაზე და გამოყენებაზე თანხმდება საზოგადოების გარკვეული ჯგუფი. კავშირი არჩეულ სიმბოლოსა და მის მნიშვნელობას შორის, ხშირად დაუსაბუთებელია. განსხვავებებს ვხვდებით თვითონ ენობრივ ჯგუფებშიც. აშშ-ს სხვადასხვა რაიონში შეიძლება გავიგოთ სიტყვა, რომელიც ჩვენთვის უცხოა. მაგალითად ჩრდილოეთ ამერიკაში საუზმობენ შვრიით, ხოლო როდოსის კუნძულზე შუადღეზე მიირთმევენ მილქშეიკს. რაიონული განსხვავებები, განსაკუთრებით აშშ-ს აღმოსავლეთ ზღვისპირა რაიონში განპირობებულია ადრეული

ინგლისურენოვანი ემიგრანტებით, რომლებმაც შექმნეს კოლონიები ამერიკაში. ისეთ განსხვავებებს ინგლისურ ენაში, როგორცაა გამოთქმა, მართლწერა და ტერმინოლოგია, შევხვდებით თუ შევადარებთ შემდეგ ქვეყნებს: ავსტრალია, ინგლისი და აშშ. მაგალითად, ავსტრალიაში ჩაის ფინჯანს აღნიშნავენ „cuppa“, ასოთშეთანხმებას „ay“ გამოთქვამენ, როგორც „ai“. ამ ყველაფერმა შეიძლება გამოიწვიოს გაურკვევლობა, მაგალითად, თუ ვინმე სიდნიდან ესაუბრება მეგობარს ლოს-ანჯელესში.

გამოთქმისა და აქცენტის სხვაობა ინგლისურენოვან ქვეყნებში, განპირობებულია ადრეული მიგრაციებით და ენის ევოლუციით. **რუბენშტაინი** მას შემდეგნაირად განმარტავს: „გეოგრაფიული წარმოდგენები საშუალებას გვაძლევს ავხსნათ განსხვავების მიზეზები“. ჩრდილოეთში ჩასვლის შემდეგ, კოლონიებმა დაიწყეს სიტყვების ბრიტანელებისგან განსხვავებული გამოთქმა. ასეთი გადახვევა ნორმალურია. ჯგუფებს შორის საკომუნიკაციოდ უფრო ხშირად გამოიყენებოდა წერილები და სხვა წერილო-ბითი ფორმები, ვიდრე პირდაპირი საუბრები. მართლწერის სხვადასხვაობამ კი განაპირობა ახალი ეროვნული იდენტობის - ამერიკული ინგლისურის ჩამოყალიბება, რომელიც განსხვავდებოდა ბრიტანულისგან. როდესაც ნოა ვებსტერმა დაიწყო ამერიკულ-ლი ლექსიკონის შექმნა, მისი მიზანი იყო ინგლისურის ამერიკული დიალექტის შექმნა [Byram, 2005:68].

განსხვავება ამერიკულ ინგლისურსა და ავსტრალიურ ინგლისურს შორის:

	ამერიკული	ავსტრალიური
სადგური	RANCH	STATION
თავყრილობა	HERD(OF CATTLE)	MOB
შეკრება	ROUND UP(OF CATTLE)	MUSTER
საძოვარი	PASTURE	PADDOCK
კოვბოი	COWBOY	STOCKMAN
დამამშვიდებელი	(BABY)PACIFIER	DUMMY
ნაგავსაყრელი	GARBAGE DUMP	TIP
ნაგვის ურნა	TRASH CAN	BIN
ლუდის ქილა	CASE OF BEER	SLAB OF BEER
საყიდლების ორთვალა ურიკა	SHOPPING CART	SHOPPING TROLLEY
ჟელე	JELLO	JELLY
ხელსახოცი	DIAPERS	NAPPIES
მაგისტრალი	(CAR)TRUNK	BOOT
მანქანის ზედა ნაწილი	(CAR) HOOD	BONNET

ენათა სახესხვაობები. ამ განსხვავებების გარდა, კულტურას ახასიათებს კიდევ სხვა ენათა ვარიაციები, რომლებიც შემდეგშია წარმოდგენილი:

❖ **აქცენტი.** აქცენტი არის ერთიდაიგივე ენის სხვადასხვა ადამიანის მიერ სხვადასხვაგვარად წარმოთქმა. ეს ძირითადად განპირობებულია გეოგრაფიული ან ისტორიული განსხვავებებით. მაგალითად, აშშ-ში გავიგებთ რეგიონულ სამხრეთულ ან თუნდაც, ნიუ იორკისთვის დამახასიათებელ აქცენტს. ამასთანავე, მას, ვისთვისაც ინგლისური მეორე ენაა, შეიძლება ჰქონდეს განსხვავებული აქცენტი, რომელიც კონკრეტულ ქვეყანას უკავშირდება, როგორცაა მაგალითად გერმანია ან ინდოეთი.

❖ **დიალექტი.** გამოთქმასთან დაკავშირებულ განსხვავებებთან ერთად, დიალექტი განისაზღვრება განსხვავებებით ლექსიკაში, გრამატიკაში და პუნქტუაციაშიც კი. ინგლისურად, როგორც მშობლიურ ენაზე, მოსაუბრე ფერადკანიან ამერიკელთა დია-ლექტი ძლიერ დამახასიათებელია ამერიკისთვის. იაპონელებს აქვთ რამდენიმე დიალექტი და ზოგიერთი მათგანი, რომელიც გამოიყენება მაგალითად სამხრეთში, რთულად გასაგებია დანარჩენებისთვის. ჩინელებს აქვთ რვანაირი დიალექტი, რომელთაც ერთნა-ირი დამწერლობა აერთიანებს, თუმცა ძნელად გასაგებია საუბრის დროს. ზოგიერთი მეცნიერი დიალექტს მიიჩნევს განსხვავებულ ენად.

❖ **ჟარგონი.** ჟარგონი არის გარკვეული ჯგუფისთვის დამახასიათებელი ლექსიკა, მაგალითად პატიმრების, კრიმინალურ სამყაროსთან დაკავშირებული პირების ან სხვადასხვა პროფესიული ჯგუფების. მათი წევრები იყენებენ ჟარგონებს ნათქვამის რეალური მნიშვნელობის დასამალად ან საკუთარი თავის იდენტობის გამოსაჩენად. მედიცინაში, ინჟინერიაში, კომპიუტერულ მეცნიერებებში იყენებენ პროფესიულ ჟარგონებს. მსგავსი გამოთქმებით გაჯერებულია სპორტიც.

❖ **სლენგი.** სლენგი აღნიშნავს ძალიან არაფორმალურ ტერმინებს. ის შეიძლება განსაზღვრული იყოს რეგიონულად და უკავშირდებოდეს კულტურას ან ერთიანი მისწრაფების მქონე ინდივიდებს.

❖ **ბრენდინგი.** კორპორატიულმა მარკეტინგმა შექმნა ახალი ფენომენი-ბრენდინგი, რამაც თითქმის ბუნდოვანი გახადა ენათა სხვადასხვაობა. ბრენდინგი გამოხატავს სახელს ან სიმბოლოს (ლოგოს), რომელიც პროდუქტის იმიჯს ქმნის. გლობალიზაციის შედეგად ბევრმა ბრენდმა ენისგან დამოუკიდებლად მოიპოვა მსოფლიო აღიარება. სიმბოლოები, როგორცაა „მაკდონალდსის“ ოქროსფერი თალები, „სტარბაქსის“ სირინოზი, „მერსე-დესის“ სამქიმიანი ვარსკვლავი წრეში, მათთან ერთად yahoo, google, coca-cola-ს ლოგოები ნაცნობია მილიონობით ადამიანისთვის მთელს მსოფლიოში, მიუხედავად იმისა თუ რა ენაზე საუბრობენ ისინი [Castellotti, 2008].

ენისა და კულტურის სიმბიოზი. ვეთანხმებით **ზალცმანის დებულებას**, რომ: „ადამიანთა კულტურის განვითარება შეუძლებელია ენის გარეშე. მიზეზი, რატომაც ისინი ასე

უკავშირდებიან ერთმანეთს მარტივია: ისინი ერთად არიან სიმბიოზურ ურთიერთობაში, რომელიც უზრუნველყოფს თითოეულის არსებობასა და განახლებას. კულტურისთვის აუცილებელია ენა, რათა მისმა წევრებმა შეძლონ ცოდნის, რწმენის, ღირებულებების გაზიარება. კულტურის საშუალებით ხდება პიროვნებების ჯგუფებად ორგანიზება, რომელთაც აკავშირებთ საერთო ღირებულებები. თითოეული მათგანის გარეშე, დღეს ვერ ვიცხოვრებდით ისე, როგორც ახლა. შეგვიძლია გავიხსენოთ ის მიღწევები, რამაც კულტურები წინ წაწია და წვლილი შეიტანა კომფორტული ცხოვრების სტანდარტების შექმნაში. მაგალითად: ტრანსპორტი, კომპიუტერი და ა. შ.

შეიძლება ითქვას, რომ ენა ირეკლავს იმას, რაც მნიშვნელოვანია კულტურაში, ხოლო კულტურა აყალიბებს ენას. ეს კი ნიშნავს, რომ საზოგადოებისთვის მნიშვნელოვანი კულტურული ასპექტები მკვეთრად არის გამოხატული ლექსიკაში. მაგალითად, ამერიკულ ინგლისურში ბევრი სიტყვა აღნიშნავს დროის გამოყენებას: „არ დააგვიანო“, „იჩქარე“, „დრო ფულია“ და ა.შ. ეს ასახავს თუ რამდენად დიდ მნიშვნელობას ანიჭებს აშშ-ში ხალხი დროს.

ენისა და კულტურის სიმბიოზური ურთიერთობა შეაჯამა **კაროლმა**, რომელიც ამბობს: „ენა შიფრავს ობიექტურ გამოცდილებას, რომელსაც სხვადასხნაირად ახასიათებენ სათანადო ენით.“ ენა ირეკლავს კულტურული ჯგუფებისთვის დამახასიათებელ თვისებებს. ღირებულებათა სიდიდე, კულტურული ნიმუშები, კულტურული მახასიათებლები. ყველა მათგანი გვეხმარება კულტურის ღირებულებებისა და რწმენის გაგებაში. ეს შეიძლება აირეკლოს კულტურის ენაშიც.

ინგლისურშიც არის სიტყვები, რომლებიც ერთნაირად იწერება და გამოითქმის, მაგალითად სიტყვა “magazine” შეიძლება აღნიშნავდეს ჟურნალს, ან იმ ადგილს, სადაც სხვადასხვა ნივთები იყიდება. რა თქმა უნდა, სხვა მაგალითებიც არის, თუმცა მათი რიცხვი ბევრად ნაკლებია, ვიდრე იაპონურ ენაში [Zarate, 2018:14].

ინდივიდუალიზმი და კოლექტივიზმი. კულტურა გამოკვეთავს თუ არა პიროვნებებს და სოციალურ ურთიერთობებს შეგვიძლია მათი ენითაც გავიგოთ. ამერიკული ინგლისური გაჯერებულია ინდივიდუალიზმის გამომხატველი სიტყვებით. აშშ-ში ბავშვები გამუდმებით ისმენენ, რომ უნდა იყვნენ დამოუკიდებლები და თავდაჯერებულები, დაეყრდნონ საკუთარ თავს და არ იყვნენ სხვის იმედზე. ამერიკელები სწავლობენ, რომ დამოუკიდებლად მიიღონ გადაწყვეტილებები და თავისუფლად გაახმოვანონ მოსაზრებები, მიუხედავად იმისა განსხვავდება თუ არა ის სხვებისგან. აქედან გამომდინარე, ტერმინები, რომლებიც პიროვნებას გარკვეულ ჯგუფთან აკავშირებს, ითვლება ნეგატიურად. მაგალითად, ჯგუფურად მიღებული გადაწყვეტილება ითვლება არაეფექტურად. თუმცა, იაპონიაში ასეთი რამ ითვლება ნორმად. ამერიკაში ოჯახში მოიაზრება მშობლები და ბავშვები, მაშინ როდესაც იაპონიაში თაობებს უფრო დიდი მნიშვნელობა ენიჭება, რაც გულისხმობს მათ შორის იდენტური მახასიათებლების გადაცემას და ერთმანეთთან აკავშირებს წარსულს, აწმყოს და მომავალს.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. Byram, M.S., Education for intercultural citizenship: language teaching and education for citizenship - in Europe and beyond. In *Visions of Language in Education. Visionen der Bildung durch Sprachen*. Doff, S., Hulstijn, W. & Klippel, F. (eds) Berlin: Langenscheidt. 65-75. 2008.
2. Castellotti., *Social Representations of Languages and Teaching. Guide for the Development of Language Education Policies in Europe. From linguistic Diversity to Plurilingual Education* Strasbourg: Council of Europe. 2008.
3. Gudykunst, William B., Stella Ting-Toomey, and Elizabeth Chua., *Culture and Interpersonal Communication*. Sage Publications, Inc, 1988. Google Scholar. Web. 15 Oct. 2014.
4. Kids Matter., *Effective communication between families and early childhood staff*, Australian Early Childhood Mental Health Initiative, pp. 3-6 James, R, *Cross-Cultural Communication*, EMBRACE. 2016.
5. Zarate., *Defining and assessing intercultural competence: some principles and proposals for the European context*. *Language Teaching* 29, 14-18. 2008.

Rusudan Gogokhia Europeane University
Tbilisi, Georgia**E-mail:** rusudangogokhia@yahoo.com

ORCID: 0000-0003-1137-6823

<https://doi.org/10.52340/lac.2025.35.04>**SJIF 2026:** 8.679**Language and Culture: Language as a Reflection of Cultural Values****Abstract**

Language is the main core of human communication. It allows for the expression of abstract ideas, along with the ability to write and express ideas. Through it, culture is transmitted from one generation to another. It is precisely through language that we learn about cultural values and behavior. In addition, our own name is an integral part of personal identity, and our native language is the cornerstone of national identity. Language is a very important aspect of the study of intercultural relations. In almost all intercultural relations, at least one person speaks the other language. In modern society, in the era of globalization and immigration, the role of language is increasing, which connects people from different cultures with each other on an unprecedented scale. These people often speak different languages, as a result of which a number of changes occur. The number of people belonging to different cultures, speaking different languages, is increasing. For this reason, it is important to understand how culture and language complement each other. Using different languages every day is a common occurrence for almost everyone.

Talking to friends, answering questions in class, using a mobile phone to chat, talking to colleagues, listening to music, watching TV shows, using the Internet, taking notes at lectures, and many other social activities are an important part of our daily lives. Performing any of these activities requires the use of language. Without it, we could not speak, read, write, listen to others, or even think. We would not be able to communicate. Language has even more functions than simply expressing ideas and thoughts and sharing them with other people. Language allows us to verbally express our emotions and reduce stress. With its help, we express pain, excitement, disappointment, surprise. We often use expressions expressing these and similar emotions unintentionally, even when no one is around.

Keywords: cultural values, intercultural relations

რეცენზენტი: პროფესორი ახმად მამედი